

Горошкіна О.М.

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувачка відділу навчання
української мови та літератури,
Інститут педагогіки НАПН України*

НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ДОСЛІДНИКА

Сучасний дослідник – особистість комунікативно-креативна, яка створює тексти наукового стилю для ознайомлення наукової спільноти з перебігом і результатами дослідження, висловлення власної позиції, згоди чи незгоди з думкою інших дослідників, впливу на них. Оскільки науковець оперує значною кількістю текстів, опрацьовуючи чи продукуючи їх, стає учасником різних жанрів дистантного й контактного спілкування (консультація, виступ, дискусія тощо), у цьому контексті доречно говорити про мовну особистість дослідника – суб'єкта міжособистісної, інтертекстуальної діяльності, який має високий рівень сформованості культури мовлення, здатний пізнавати, описувати, оцінювати, ефективно спілкуватися засобами української мови в науковому просторі. Показниками сформованості мовної особистості дослідника є розвинені мовна стійкість, мовне чуття, мовний смак, що сприяють створенню власних текстів різних жанрів наукового стилю.

Текст є простором комунікативно-когнітивної діяльності науковця як транслятора наукової думки чи її реципієнта, налаштованого на продукування, рецепцію та трансформацію наукового знання. Роль дослідника як мовної особистості в процесі наукового текстотворення, текстосприймання, термінотворення та терміновживання є визначальною в сучасному лінгвістичному дискурсі.

Як свідчить аналіз студій (Н. Голуб, К. Городенська, Т. Груба, С. Караман, Ж. Колоїз, С. Омельчук, М. Пентиліук, П. Селігей, О.Семенов, Т. Симоненко, Л. Шутова та ін.), присвячених проблемам наукового текстотворення, на сьогодні вироблені рекомендації щодо побудови, удосконалення текстів різних жанрів.

Підготовка дисертації на здобуття ступеня доктора філософії – це складний творчо-науковий процес, що потребує системної й копіткої роботи не тільки над науковими текстами, а й над собою. Важливо навчити аспірантів вдумливо і критично працювати з інформацією, оформляти науковий текст, оскільки правильне структурне й технічне оформлення, грамотна літературна мова привертають увагу до наукової роботи, увиразнюють відображені в ній положення. Наявність орфографічних, пунктуаційних, граматичних, стилістичних

помилки, технічних недоліків, неухважно, а почасти й байдуже ставлення до мови здатні зіпсувати враження від прочитаного, навіть якщо це актуальний і унікальний текст, що має незаперечну наукову новизну.

Загальновідомо, що в текстах наукового стилю до вибору слова поставлено чіткі й суворі вимоги, адже текст є показником загальної культури автора, маркером сформованості мовної особистості дослідника. Текст дисертації, статті, тез не потребує вільності, застосування художніх засобів, емоційності, що є прикрасою, скажімо, художнього тексту, натомість доречно, логічна, чітка, лаконічна мова наукового стилю, уважна робота над словом можуть зробити науковий текст бездоганним, адже він має бути зрозумілим не тільки авторові, а й адресату, оскільки текст наукового стилю забезпечує оприлюднення наукових положень, ідей. Тому обов'язковим завданням кожного дисертанта є досягнення максимально досконалого рівня викладу матеріалу. На це й спрямований курс «Українська наукова мова», що належить до циклу дисциплін загальної підготовки в аспірантурі Інституту педагогіки НАПН України.

Метою курсу є розширення уявлень здобувачів ступеня доктора філософії про українську наукову мову, мовні засоби наукових текстів, формування в них мовно-стилістичної грамотності, мовної стійкості, мовного чуття, мовного смаку, риторичних умінь, необхідних для підготовки й оприлюднення текстів різних жанрів, що репрезентують результати власної наукової діяльності.

Вивчення спеціальної літератури, узагальнення педагогічного досвіду переконують, що підвищенню мовної культури дослідника сприяють кілька напрямів, до яких уналежнюємо:

1. Формування стійкої мотивації аспірантів на оволодіння нормами української літературної мови, різноманітними жанрами наукового стилю мовлення.
2. Систематичне розширення інформаційного, практичного обсягу знань з мови (читання наукових статей, фахових газет, журналів, постійне користування довідковими й лексикографічними виданнями).
3. Розвиток умінь свідомо й відповідально ставитися до слова, власної мови, письмової культури.
4. Удосконалення практики публічних виступів з фахової тематики на наукових конференціях

Означені напрями ми схарактеризували в попередній публікації [1]. Зазначимо, що нині гостро стоїть проблема формування вмінь коректно послуговуватися термінами, уникаючи їх узаємозаміни, змішування, що подекуди трапляється в роботах молодих науковців, наприклад: *види діалогового навчання – діалогічні*

технології – діалогові види роботи тощо. У роботі з аспірантами акцентуємо на недоцільності образного найменування педагогічних понять, зокрема методів, технологій «Ажурна пилка», «Вітер дме», «Віночок», «Ромашка», «Напиши листа поетові» тощо. Поділяємо думку П. Селігея: «Слово для науковця – робоче знаряддя. І воно вимагає такої ж уваги, як і інші знаряддя наукового ремесла. Учений, який наполегливо опановує мовні скарби, а тоді вміло послуговується ними, виконує роботу не менш важливу, ніж висунення гіпотез, пошук фактів, розбудова й доведення теорій» [2].

Отже, виокремлені напрями, на нашу думку, можуть допомогти тим, хто став на важкий, але почесний шлях здобування наукового ступеня, у вирішенні проблеми вдосконалення стилю наукового тексту, виробленні власного наукового «почерку».

Список використаних джерел:

1. Горошкіна О.М., Шутова Л.І. (2013) Науковий текст: особливості мови та стилю : навчально-методичний посібник. Луганськ: Світанок.
2. Селігей П. (2016) Світло і тіні наукового стилю. Київ: Видавничий дім «Кієво-Могилянська академія».

Біличенко О. Л.

*доктор наук із соціальних комунікацій,
професор, завідувач кафедри української мови та літератури,
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,*

Коваленко В. П.

*старший викладач кафедри іноземних мов,
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

АКАДЕМІЧНА КОМУНІКАЦІЯ У ВИМІРАХ У СОЦІАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

Проблема, порушена в статті, полягає у розбіжності між підвищенням вимог до ефективності та прискорення соціалізації педагога і недостатнім застосуванням взаємодії соціального-комунікаційного простору вищого навчального закладу.